

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

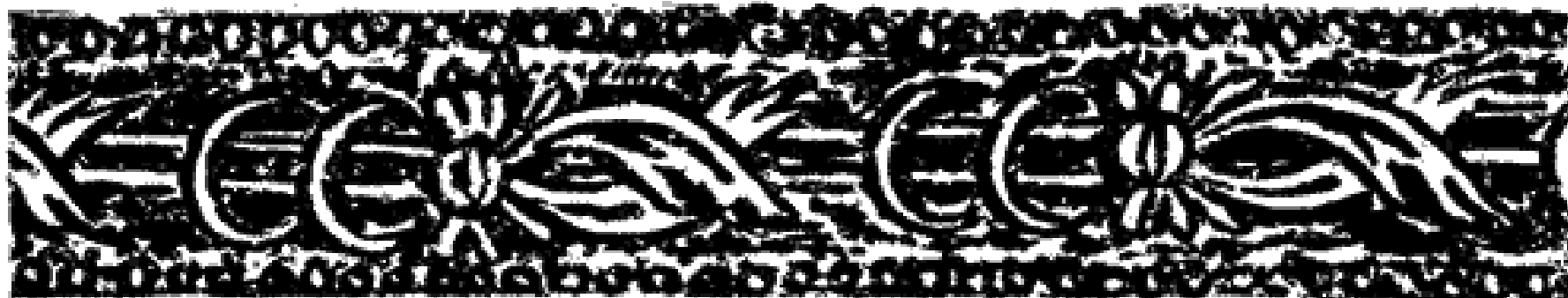
15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ — 15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

1927

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ", —ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ, 44
ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ. Δ. της Κ. & Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΜΠΕΤΟΒΕΝ

ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΕΝΑΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ

Ὁ παγκόσμιος συναγεμῶς, τὸν ἔποιον ἐσάλπισε πρώτη ἡ Βιέννη, ἡ μουσικὴ πρωτεύουσα τοῦ κόσμου, γιὰ τὴν Ἐκατονταετηρίδα τοῦ Μπετόβεν, ἐξακροῦθει ἀκόμη. Στὸ ἱερὸ προσκύνημα τῆς 26 Μαρτίου ξεκίνησαν μὲ βαθύτατη εὐλάβεια τὰ πλήθη τῶν πιστῶν τῆς Μπετοβενικῆς λατρείας.

Λιτανεῖες ἀνθρώπων ποὺ ζητοῦν μὲ λαχτάρα μιὰ κάποια διέξοδο μέσ' ἀπ' τὴ σκοτεινὴ ἀποκαρδίωσι τοῦ καθημερινοῦ δρόμου τῆς ζωῆς, τρέχουν νὰ δροσισθοῦν γιὰ λίγο—αὐχμηρὲς πονεμένες ψυχές—στὴν ἀστείρευτὴ πηγὴ τῆς μουσικῆς Του καὶ νὰ βροῦν μιὰν ἐφήμερη παρηγοριά.

Λιτανεῖες ἀνθρώπων... Φυλακισμένα στὰ δεσμά τους, τὰ θλιβερὰ κοπάδια τῶν σκλάβων τῆς Ζωῆς αἰῶνες ὄλους περιμέναν τὸν γιγάντιο ἐρχομὸ τοῦ Μεσσία τῶν Τόνων, γιὰ νὰ βεγγήσουν μαζὴ Του τὸ θρήνο τῆς Ζωῆς, γιὰ ν' ἀντιβοήσουν ὡς τὰ ὕψη τὴν ὑπερκόσμια λαχτάρα τῆς Χαρᾶς, τὴ φωτεινὴ δόξα τῆς Ἀπολυτρώσεως.

Ὁ Μπετόβεν, ὁ μεγάλος Ἀνθρωπιστὴς... Ἀγάπησε τοὺς ἀνθρώπους ὅσο κανένας ἄλλος στὸν κόσμο. Ἀγάπησε καὶ πόνεσε τοὺς ἀνθρώπους σὰν ἕνας Θεός. Γι' αὐτὸ μέσα στῆς συμφωνίης Του βλέπομε νὰ περνοῦν ὅλες ἡ λιτανεῖες τῶν ἀνθρώπων. Ὅλα τὰ πονεμένα πλήθη τῶν θνητῶν, ποὺ ἔδλεπε

Ἐκεῖνος στὰ δράματά Του νὰ περνοῦν στὴν ἀτελείωτη πομπὴ τῶν αἰῶνων. Ἱστορικὲς πομπές μελλοθανάτων ποὺ περνοῦν νὰ χαιρετήσουν τὸν Καίσαρα τῆς «Ἡρωϊκῆς» στὴν ἐπίσημη πένθιμη παρέλασι ποὺ ἀπεκάλυψε στὸν κόσμο τὸ ἐπικώτερο μουσικὸ μεγαλεῖο. Καὶ τ' ἀκακα πλήθη «τῶν ἀνί-

δεων καὶ τῶν καλῶν ἀνθρώπων», χυμένα στοὺς ἀγροὺς γιὰ τ' ἀθῶο πανηγύρι τῆς «Ποιμενικῆς Συμφωνίας». Καὶ πάλιν ἄλλα πλήθη τρομαγμένα στὸ φριχτὸ ἀκουσμα τοῦ χτυπήματος τῆς Μοίρας, στὸ Allegro τῆς «Πέμπτης», ποὺ τρέχουν νὰ βροῦν στιγμιαίον ἄσυλον στὴν τραγικὴ γαλήνη τοῦ Andante, γιὰ νὰ ἐξορμήσουν πάλι σὲ λίγο στοὺς νέους ἀνιστόρητους ἀγῶνες τοῦ «Scherzo» καὶ στὸν παναρμόνιο

θρίλαμφο τοῦ «Finale». Ὅλα τὰ πλήθη τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἐρχονται ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰῶνων γιὰ νὰ ζητήσουν στὴν «Ἐνάτη» τὸν ὑπέριπτον ἐξιλασμὸ τῆς Χαρᾶς... Ἀλήθεια! Μιὰ παρόμοια ὥρα ἐξιλασμοῦ τὴ χρωστοῦσε ὁ Δημιουργὸς στὸν κόσμον, γιὰ νὰ ἐξαγοράσῃ τὰ μαρτύρια καὶ τῆς ἀγωνίης τῆς Ζωῆς ἐδῶ κάτω. Γι' αὐτὸ ἔχαμε τὸν Μπετόβεν νὰ δραματισθῇ τὸ φωτερό δράμα τῆς Παγκοσμίου Χαρᾶς. Γιὰ νὰ τὸ χάρισῃ αἰῶνια στοὺς ἀνθρώπους, ἐδῶ κάτω, μέσα στῆς Ζωῆς τ' ἀξημέρωτο σκοτάδι.

Ἡ Ἑνάτη Συμφωνία. Ὁ Βάγνερ τὴν ἀποκαλεῖ «τὸ ὑψιστὸν Ἀλληλούια τοῦ Νέου Μουσικοῦ Αἰῶνος».

Τῆ στιγμῇ ποῦ ὁ κόσμος ὅλος συγκεντρώνεται τώρα κάτω ἀπὸ τοὺς ἠχηροὺς θόλους τοῦ παγκοσμίου αὐτοῦ μουσικοῦ οἰκοδομήματος, ποῦ γεφυρώνει τὸν Ἀρχαῖο παγανιστικὸν κόσμον μὲ τὸν Νέον Χριστιανικόν, ποῦ σκορπίζει ὅλο τὸ μεγαλεῖο τοῦ ἡλιοβασιλέματος τοῦ Κλασικισμοῦ, καὶ μαζὶ ὅλο τὸ θρίαμβο τῆς ἀνατολῆς τοῦ Ρωμαντισμοῦ στὸν κόσμον, ὡς ρίξωμε ἕνα βλέμμα στὸν αἰῶνα του, καὶ ὡς προσπαθήσωμε νὰ βάλωμε τὸ Ἔργον μέσα στὸ πλαίσιο τῆς ἐποχῆς του. Ἡ ἐποχὴ τῆς ζωῆς τοῦ Μπετόβεν εἶνε μιὰ ἐποχὴ κοσμογονικῆ. Τρεῖς κοσμοϊστορικοὶ σταθμοὶ ἀποτυπώνουν στὴν ἐποχὴν αὐτὴ τὴ φλογερὴ τους οὐραγίδα καὶ ἀναπτερόνουν τὴν παγκόσμια ψυχὴ: Ἡ κοσμογονία τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἡ Ναπολεόντεια. Ἐποποιῖα καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Εἰκοσιένα. Καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα, τὸ παντοδύναμο ξύπνημα τοῦ Λαοῦ, ποῦ ἐπαναστατοῦσε μὲ τὴν ἡρωϊκὴ μανία μιᾶς τραγικῆς ἀπογνώσεως, καὶ ἔσφαζε ἀλύπτητα τοὺς Τυράννους, καὶ κολυμποῦσε μὲ ἀγαλλίασι μέσα στὸ αἷμα τῶν Τυράννων, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐρυθρὴ νύχτα τοῦ Κομμουνισμοῦ, ἔφερνε ὀριστικῶς στὸν κόσμον τὸ γλυκὸ ξημέρωμα τῆς Ἐλευθερίας τῶν λαῶν. Αὐτοῦ τοῦ ἡλίου τὸ ξημέρωμα καταυγάζει μὲ τὸ φῶς του τὸ ἔργον τοῦ Μεγάλου Ἰδεαλιστοῦ, ποῦ μᾶς κήρυξε στὸ Εὐαγγέλιό του ὅτι «πρέπει ν' ἀγαποῦμε τὴν Ἐλευθερίαν περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο στὸν κόσμον, καὶ οὔτε γιὰ ἕνα θρόνον νὰ μὴν προδίδωμε ποτὲ τὴν Ἀλήθειαν!» Πόσες φορές βλέπομε μέσα στὸ συμφωνικὸ ἔργο του τῆς φωτερῆς ἀχτίδας αὐτοῦ τοῦ Ἥλιου, νὰ σχίζουσιν ὡς ἡρωϊσμοῦ ἐπικῆς ἀστραπῆς τὰ πυκνὰ σύννεφα τῆς ὀμαδικῆς ἀγωνίας ποῦ συσσωρεύονται στὰ χαρακτηριστικὰ «Σκέρτσ», γιὰ ν' ἀναλάμψουν ἔπειτα ὀλοκληρωτικῶς στὸ θρίαμβο τῶν «Φινάλε»! Ἔτσι, ἡ παγκόσμια λαχτάρα τῆς ἐποχῆς, μὲ τὴν ἀσφυκτικὴν ἀγωνίαν τοῦ κοινωνικοῦ πνεύματος, μὲ τὴν τρομαγμένην, τὴν ἀγωνιώδη ἐπίκλησιν τῆς παγκόσμιας ψυχῆς, ἀποκρυσταλλώνεται στὰ πρῶτα μέρη τῆς Τραγωδίας τῆς Ἑνάτης, ὡς τὴν ὑπερκόσμια στιγμὴν ποῦ θ' ἀντηχήσῃ ἐξ οὐρανῶν στὴ γῆν αὐτὴ τῆς

φρίκης καὶ τῶν στεναγμῶν μας, τὸ θεῖο μήνυμα τῆς χαρᾶς, ποῦ δὲν εἶνε ἄλλο καὶ στοῦ Μπετόβεν τῆ Συμφωνία, ὅπως καὶ στοῦ Σίλλερ τὴν Ὁδὴ, παρὰ τὸ μεγάλο ἐξάγγελμα τῆς παγκόσμιας Ἐλευθερίας.

Ἐπειτα, τὸ πέρασμα τοῦ Κορσικανοῦ Στρατηλάτη, μὲ τὴ φλογερὴ τροχιά τῆς πρόσκαιρης κοσμοκρατορίας του, φώτισε ὡς ἕνα τραγικὸ μετέωρον τὴν ἐποχὴν τοῦ Μπετόβεν. Δυὸ φορές βλέπει ὁ Μουσικὸς τὴ θριαμβευτικὴν εἰσοδὸν τῶν στρατιῶν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος στὴ Βιέννη, —τὴν πρώτην φοράν στὸ 1805 μὲ τὴν κεραυνοβόλον μάχην τοῦ Ἀουστερλιτς, τὴ δευτέρην φοράν λίγες μέρες πρὶν ἀπὸ τὴν νίκην τοῦ Βάγκραμ καὶ τοῦ Ἐσслиγκ, —καὶ ζῆ στὸ 1813 ὅλη τὴ μεγαλειώδη φρίκην ποῦ σημειώνουν ἡ μάχης τῆς Λειψίας καὶ τοῦ Βατερλώ τὸ φρικτὸν κεράνωμα. Μὲ τὸν Κοσμοκράτορα ποῦ εἶχε ἀνάψει μέσα του τὴ φλόγα τῆς «Ἡρωϊκῆς Συμφωνίας», τὸν εἶχε ἐξορίσει πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ Μπετόβεν, —ἀπ' τὴν ἡμέραν ποῦ εἶδε τὸν ὑπεράνθρωπον Ἡρωᾶ νὰ γίνεται ἕνας κοινὸς ἄνθρωπος, ἀπληστος νὰ κερδίσῃ τὰ μεγαλεῖα μιᾶς Αὐτοκρατορίας.

*
*
*

Μέσα στὰ δέκα χρόνια ποῦ ἀκολουθοῦν, γράφεται ἡ «Ἑνάτη Συμφωνία». Ἡ ἡμέρα τῆς πρώτης ἀποκαλύψεώς της στὸν κόσμον, εἶνε καὶ αὐτὴ μιὰ ἡμέρα ἱστορικῆ. Εἶνε ἡ 7 Μαΐου τοῦ 1824. Ἡ Εὐρώπη πάλλεται ὀλόκληρη καὶ δονεῖται μέσα στὸν πυρετὸ τῆς συγκινήσεως ποῦ προκάλεσε ὁ θάνατος τοῦ Λόρδου Μπάυρον στῆς 19 Ἀπριλίου 1824 στὸ Μεσολόγγι. Ἡ Ἑνάτη Συμφωνία ἔρχεται στὴν ὥραν της! Τὸ κυμάτισμα τῆς Σημαίας τῆς Ἐλευθερίας ἀπὸ τὴ μικρὴν ἐκεῖνην γωνίαν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἀνεμίζει τὴ φλόγα τῆς Ἰδέας στὰ μέτωπα τῶν μεγάλων λαῶν! Αὐτὸ τὸ κυμάτισμα φέρνει τὴ μεγάλη αὔρα τοῦ Ρωμαντισμοῦ ἀπὸ τοῦ Αἰωνίου Κλασικοῦ Ὁραίου τῆς χώρας. Αὐτὸ τὸ κυμάτισμα γίνεται θύελλα, ποῦ σαρώνει ἕναν ὀλόκληρον κόσμον στὴν Τέχνην. Ὁ Ντελακρουὰ βάφει τὸ χρωστήρα του μέσα στὰ αἵματα τῆς ἀλυσοδεμένης Ἑλλάδος, γιὰ νὰ ζωγραφίσῃ τὰς «Σφαγὰς τῆς Χίου» ποῦ ἐκθέτει στὸ Σαλόνι τοῦ 1824. Ἐνας βαθυστόχαστος νέος τῆς ἐπο-

χής, που γράφει κριτικές με το ψευδώνυμο Stendhal, προβλέπει πώς το αιματοδοχμμένο αυτό έργο έρχεται να καταλύσει για πάντα τους σιδερένιους φραγμούς του Κλασικισμού στην Τέχνη. Κι' ό Έκτωρ Μπερλιόζ ανεβχαίνει με το ζωγράφο τόν ίδιο φλογερό, τόν άχαλίνωτο Πήγασο, που θα τους φέρη καλπάζοντας στής ύψηλότερες κορυφές του Μπάβρον, του Δάντη και του Σαίξπηρ. Ο νέος Οδγκώ αναπτερώνει με της Ώδής του «Κανάρη» και του «Έλληναπόουλου» δλη τή σύγχρονη Ευρωπαϊκή ψόχη... Ένας κόσμος καταρρέει, — Ένας κόσμος γεννιέται μέσα από της φλόγες που πυργώνει ως τὰ ούρανια τὸ πυροτέχνημα της ψυχής του Μεσολογγίου! Η Ένάτη Συμφωνία έρχεται στη μοιραία στιγμή. Καί χωρίς κίνδυνο, μπορούμε ν' αναφέρουμε για τόν Μπετόβεν τὸ στίχο που έγραψε ό Ποιητής μας στην Ώδή του Μπάβρον για τόν Κορσικανό Κοσμοκράτορα, τόν «Άνθρωπο του Αἰώνος»:

Κατά μας κι' αυτός ακόμη
είχε ρίξει μιὰ ματιά.

Γιατί ό πραγματικός άνθρωπος του Αἰώνος εἶνε ό Μπετόβεν. Καί ή 7 Μαΐου εἶνε ή ήμέρα της μεγάλης Αποκαλύψεως. Ένώ στο Λονδίνο, στην Ιταλία και στο Παρίσι, ό Rossini και ό Boieldieu θριαμβεύουν ακόμη στη μουσική, σαν πολύχρωμες πεταλούδιτσες γεμάτες χάρη στα έλαφρά τους πετάγματα, στη Βιέννη Ένας Αετός ανοίγει τὰ παντοδύναμα φτερά του... Ποιός θα τολμούσε σήμερα να συγκεντρώσει στο ίδιο πρόγραμμα, όπως την ήμέρα εκείνη, τὰ δυο γιγάντια μουσικά δημιουργήματα τῶν αἰώνων, την Ένάτη Συμφωνία και την Missa Solemnis του Μπετόβεν; Μέσα στη σάλα τὰ πλήθη συνωθοῦνται έξαλλα από άνυπομονησία, από ένθουσιασμό άσυγκράτητο. Κι' επάνω στη σκηνή, μέσα στο πλήθος τῶν μουσικῶν εκτελεστῶν της ορχήστρας και της μικτής χορωδίας που διευθύνει ό Umlauf, Ένας άνθρωπος κοντός, με χονδροκαμωμένο σώμα, προσπαθεί να δώσει στους μουσικούς τὸ σύνθημα του χρόνου. Μάταια αγωνίζεται, μέσα στη μουσική εκείνη κοσμογονία που συντελείται γύρω του, να διακρίνη Έναν ήχο... Δέν ακούει ούτε μιὰ νότα από τους κόσμους της δημιουρ-

γίας του! Το πλατὸ πρόσωπό του έχει Ένα χλωμό ασθενικό χρώμα. Το μέτωπό του, ευρύτατο, σκιάζει τὰ μάτια του με δυνατές προεξοχές. Τὰ πυκνά γκριζα μαλλιά του, άχτένιστα, άγρια άνασηκωμένα, σαλεύουν σαν τὰ φείδια της κεφαλής της Μεδοῦσης. Τὰ μάτια του καινε με μιάν άγρια φλόγα την τραγική του φυσιογνωμία. Εἶνε παράφορα, άπειλητικά, τρομερά... Το στόμα του στάζει μιὰ πίκρα, μιὰ διαμαρτυρία, μιάν άγιάτρευτη λύπη. Οι μὺς του προσώπου του ξεπετοῦν, οι φλέβες του μετώπου του φουσκώνουν. Το σαγόνι του τρέμει, δυνατό σαν ρύγχος λεονταριοῦ. Μοιάζει τη στιγμή αυτή σαν Ένας μάγος νικημένος από της δαιμόνιες δυνάμεις που έχει επικαλεσθῆ. Μιὰ τραγική μορφή του Όσιάνου ή του Σαίξπηρ. Ο βασιλεὺς Αἴθρ.

Έτσι μὲς τόν περιγράφει ό Julius Benedict.

Η έντύπωση που προξενεί ή Ένάτη Συμφωνία την ήμέρα εκείνη, εἶνε γιγάντια και άποκλυπτική. Απ' την αρχή του Κορσέρτου, μιὰ θύελλα ένθουσιασμοῦ ξεσπάνει και κρττει άδιάκοπα ως τὸ τέλος. Τὰ πλήθη έξαλλα φωνάζουν, χειροκροτοῦν, σείουν μντήλια, πετοῦν καπέλλα, σηκώνουν τὰ χέρια στον άέρα με ούρανόστομες ζητωκραυγές. Μά ό Μπετόβεν δέν ακούει ούτε Έναν ήχο από τη δοξασμένη αποθέωση που του κάνουν τὰ πλήθη. Οι μουσικοί εκτελεσταί δέν μπορούν να συγκρατήσουν τὰ δάκρυά τους. Καί μιὰ γυναίκα μέσα από τὸ Κουαρτέτο τῶν σολίστ, ή Καρολίνα Ουγκερ, Τόν πέρνει από τὸ χέρι και Τόν φέρνει ως τὸ προσκήνιο, για να Τόν κάμη να ἴδῃ τους άλαλαγμούς του κόσμου, τους όποιους δέν μπορεί νακούση.

* *

Η Ένάτη Συμφωνία εἶνε δλη ή συνθετική συνείδησις του Μπετόβεν, άποκρυσταλλωμένη σε μουσικούς τόνους για την αἰωνιότητα. Μιὰ γιγάντια θέλησις συμπυκνωμένη σε μουσικούς κεραυνούς. Ένας συμφωνικός άκεανός τρικυμισμένος, που ανοίγει τὰ φρικαλέας άβύσσους τῶν βυθῶν της φιλοσοφικής έρεύνης, και τινάζει τὸ άπροστεράνωμα τῶν κυμάτων του ψηλά ως τ' άστρα, και γαληνεύει τὰ κύματά του

σ' ένα νεύμα του Ὑπερανθρώπου... Ὅλο τὸ συμφωνικὸ Σύμπαν τῶν παγκοσμίων ρυθμῶν τῆς Φύσεως καὶ τῆς Ζωῆς, ποὺ ἐπικαλεῖται ἀκόμη καὶ τὸν Ποιητικὸ Λόγο μὲ τῆς ἀνθρώπινες φωνές γιὰ τὸ ἐλοκληρωτικὸ συμπλήρωμα τῆς συνθετικῆς αὐτῆς δημιουργίας.

Καὶ εἶνε ἀκόμη ἐλόκληρο τὸ κοινωνιστικὸ ὄνειρο τοῦ μεγάλου Μουσικοῦ — Ἀνθρωπιστοῦ τῶν αἰώνων, πραγματοποιημένο. Τὸ χρυσόραμα τῆς παγκόσμιας Χαρᾶς ποὺ ἔζησε μέσα στὴ μουσικὴ του δημιουργία. Αὐτὸς ὁ ἀπόκληρος κάθε χαρᾶς. Τὸ ἠφαίστειο αὐτῆς τῆς χαρᾶς ἀνάπτει ἐξαφνικὰ τῆς φλόγες του στὸ Φινάλε τῆς Ἐνάτης, ὕστερα ἀπὸ τὴν ὑπόκιψη, τὴν τραγικὴ γαλήνη ποὺ ἀκολουθεῖ τοὺς ἀνιστόρητους ἀγῶνες τοῦ Γίγαντος μὲ τὴ Μοίρα. Παρόμοια ἔργα ὑψώνονται ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ διαφεύγουν κάθε ἀπόπειρα ἀναλύσεως. Ὁ Μπετόβεν εἶνε ὁ μεγάλος ψυχικὸς ἥρωας, ποὺ βγαίνει μέσ' ἀπ' τὰ σπλάγχνα τῆς πονεμένης ἀνθρωπότητος καὶ νικά τὰ δεσμὰ τῆς Μοίρας, ὅπως νικά καὶ τὰ σύνορα τῆς Ζωῆς. Νικά κάθε συμβατικὸ μέτρο γιὰ νὰ φθάσῃ στὸ Ἄμετρο. Καὶ κταλεῖ τὰ ὅρια τοῦ ἀνθρώπινου «πεπερασμένου» γιὰ νὰ φθάσῃ στὸ Ἀπέραντο. Καὶ ζοῦμε σ' αὐτὸ τὸ ἔργο του, μαζή του, πτοημένοι, ὅλους τοὺς ρυθμοὺς τῆς ἀγωνιώδους πνοῆς τοῦ Ὑπερανθρώπου στὸ ἀπότολμό του ἀνέβασμα καὶ ζοῦμε μαζή του ὡς τὸ τέλος τὸν ἐλοκληρωτικὸ θρίαμβό τῆς στιγμῆς, ποὺ ἀρπάζουν τὰ χέρια τοῦ Νέου αὐτοῦ Προμηθέως τὴ θεία φλόγα ἀπ' τῶν οὐρανῶν τὸν Ἐμπυρο, γιὰ νὰ φωτίσουν μὲ τὸ κεραυνῶμα τῆς Χαρᾶς τὸν κόσμον.

Ποτὲ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ χαρακτηρισθῇ ἓνα παρόμοιο ἔργον σ' ὅλο τὸν ἀπολυτισμὸ τοῦ δημιουργικοῦ του μεγαλείου. Γιατί βγαίνει ἐντελῶς ἔξω ἀπὸ τὴ σχετικότητα τῶν ἀνθρώπινων ἐκδηλώσεων, ἔξω ἀπὸ κάθε σχετικότητα καὶ τόπου καὶ χρόνου. Ἡ Ἐνάτη Συμφωνία περνᾷ τὰ σύνορα τῆς μουσικῆς τοῦ Μπετόβεν, ἀλλὰ καὶ τὰ γενικὰ σύνορα τῆς Μουσικῆς καὶ τῆς Τέχνης. Ἀνήκει στὴν πολυκύμαντη ἱστορία τῆς Ἀνθρωπότητος ποὺ σκέπτεται καὶ τῶν ψυχῶν ποὺ ἀγωνίζονται στὸν κύκλον τῆς αἰώνιας πάλης. Ἀνήκει στὴν ἱστορικὴ καὶ

στὴν ψυχολογικὴ κριτικὴ τῶν αἰώνων. Εἶνε ἓνα θαυματουργὸ ὄνειρο τῆς Ἀνθρωπότητος, ποὺ ὑπερακοντίζει τὸ γιγάντιον Ἐγὼ τοῦ δημιουργοῦ του. Ἐνας ὑπέρτατος κοινωνικὸς δραματισμὸς, μιὰ ἀποκάλυψις φιλοσοφικοῦ συστήματος στὸν κόσμον ποὺ συντελεῖται μὲ τὴ μουσικὴ, — μιὰ μουσικὴ συνισταμένη ποὺ συγκεντρώνει ὅλες τῆς δυναμικότητες τῶν πόθων, τῶν τάσεων καὶ τῶν ἀγῶνων τῆς Ἀνθρωπότητος ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Γι' αὐτὸ ἡ οὐσία τῆς μουσικῆς αὐτῆς μετεωρίζεται στὸ Ἄπειρον, ὅπου διαγράφει μιὰν ἀπέραντη φωτεινὴ αὐλακὰ, ποὺ σβύνει μὲ τὴ λάμψι τῆς κάθε ἄλλῃ πρόσκαιρη κι' ἐπεισοδιακὴ ἐκδήλωσι τῆς Τέχνης. Μὲ τὴ Μπετοβενικὴ αὐτὴ ἀποκάλυψι, ἡ Μουσικὴ παύει νὰ εἶνε πλέον ἀπλῶς μιὰ τέχνη. Γίνεται ἓνα στοιχεῖο τῆς Φύσεως καὶ τῆς Ζωῆς, ἓνα στοιχεῖο βασικὸ κι' αἰώνιο τῆς Δημιουργίας. Εἶνε ἡ τελευταία θρησκεία τῆς πονεμένης Ἀνθρωπότητος. Γι' αὐτὸ ὁ Βάγνερ τὴ χαρακτηρίζει ὡς «*ἓνα ἠχηρὸ καὶ βαθύτατα μεταφυσικὸ δράμα τῆς Δημιουργίας τοῦ Σύνπαντος, τὸ μουσικὸ βιβλίον τῆς Μεγάλῃς Γενέσεως*».

Μάταια λόγια! Ὁ γιγάντιος Ἀποκαλυπτής κρύβει ζηλότυπα τὸ φωτερό μυστικὸ του. Ἐνας αἰώνας ἔκλεισε χθὲς καὶ, γύρω στὸν Μπετοβενικὸ κολοσσό, ἡ μουσικὴ, ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ ἡ φιλοσοφικὴ ἔρευνα μάταια ζητεῖ ἀκόμη νὰ βρῇ τὴν τελευταία τῆς λέξι. Ὅλοι οἱ ἠχηνοὶ κόσμοι τῆς Δημιουργίας Του ἀπαντοῦν μὲ μιὰν ἀδυσσαλέα σιωπὴ σὲ κάθε ρώτημα τῶν βεβήλων. Ἐνας αἰώνας φρουρεῖ τώρα αὐστηρὰ τὴν Ὁραία Πύλη τῆς Συμφωνίας τῆς Χαρᾶς ποὺ ἐνώνει τὴ Γῆ μὲ τὸν Οὐρανό. Τὸ πανθειστικὸ ὄργιασμα, μὲ τὴν ὑπέρτατη χριστιανικὴ ἀγαλλίασι κι' εὐφροσύνη. Τὸν Διόνυσον μὲ τὸν Ἀπόλλωνα. Τὴν ἀσάλευτη ἀκτινοβολίαν τοῦ Ὀρφικοῦ κόσμου μὲ τὸ κοσμογονικὸ τρίκύμισμα τοῦ μουσικοῦ Σύνπαντος, ποὺ ζητεῖ ν' ἀποκρυσταλλωθῇ στὸν τελειωτικὸ θρίαμβό τῆς Χαρᾶς. Ἄλλοίμονο! ποῖος θὰ μπόρῃ ποτὲ νὰ μπῇ μέσα στὸν ὑπέρκαλον αὐτὸ μουσικὸ Ναό; Ἀπέξω μένουν ὅλοι τῶν αἰώνων οἱ προσκυνηταὶ καὶ γονατίζουσιν θαμπωμένοι...

Ἡ Ἐνάτη Συμφωνία, ὕστερα ἀπὸ ἓναν αἰῶνα, μένει ἀκόμη ἀξεδιάλυτη κι' ἀνεξε-

ρεύνητη, σαν τή θεόρατη κορυφή ενός Μουσικού Σινᾶ, πού μάτι ανθρώπου δέν τολμά ν' αντικρύση μέσα στην έκθαμβωτική της ακτινοβολία. Μένουν ακόμη χαραγμένα στη μνήμη μου τὰ λόγια πού μας ἔλεγε στη Δρέσδη ὁ σοφὸς καθηγητὴς μας τῆς Ἱστορίας τῆς Μουσικῆς, ὁ Félix Draeseke, πού ἦταν ἕνας μεγάλος συνθέτης κι' ἐπιστήθιος φίλος τοῦ Βάγνερ.

«Τὶ νὰ εἶνε, μας ἔλεγε, τὸ πρῶτο Allegro τῆς Ἐνάτης Συμφωνίας, πού ὀρθώνεται ἐμπρὸς μας σαν ἕνα φλόγερὸ ἐρωτηματικό ἐπάνω στο στερῆμα τῆς μουσικῆς δημιουργίας τῶν αἰώνων; Εἶνε ἡ θλιμμένη ψυχὴ τοῦ κόσμου καὶ τῶν καιρῶν τῆς Ἀνθρωπότητος, πού περνᾷ μέσα στην πνοή τοῦ Μπετόβεν; εἶνε ἡ νύχτα τῆς ἀγωνίας τοῦ Θεανθρώπου ἐπάνω στο Ὅρος τῶν Ἑλαιῶν; εἶνε ἡ Νύχτα τοῦ Μιχαήλ Ἀγγέλου πού θρηνεῖ ἐπάνω στὸν τάφο τῶν Μεδίκων; εἶνε οἱ μονόλογοι τοῦ Φάουστ; εἶνε ἡ ἀγωνία τοῦ Χάμλετ ἐμπρὸς στο γυμνὸ, τὸ ἄδειο ἀνθρώπινο κρανίον; Εἶνε τ' ἄγρια, τ' αὐχμηρὰ δάση τῆς Θείας Κωμωδίας τοῦ Δάντη; Εἶνε ὅλα αὐτὰ καὶ τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ δέν εἶνε... Εἶνε τὸ Allegro τῆς Ἐνάτης Συμφωνίας τοῦ Μπετόβεν!»

Ὁλόκληρο τὸ πρῶτο αὐτὸ κομμάτι μένει σκοτεινὸ κι' ἀνεξερεύνητο. Μιά ἀκαθόριστη ἀγωνία συνέχει τὴν ψυχὴ τοῦ ἀκροατοῦ ἀπὸ τὰ πρῶτα μέτρα τῆς ἀρχῆς. — τὰ μέτρα τ' ἀμέτρα τῶν πέμπτων, πού δημιουργοῦν εὐθύς μιὰ Δαντικὴ ἀτμοσφαῖρα ἀγνωστῆς μυστηριακῆς φρικιάσεως. Καὶ ὁ κυρίαρχος τόνος ἀκόμη τοῦ ρε ἔλασσον δέν μας φανερώνεται ἀπ' τὴν ἀρχή, κρυμμένος μέσα στὰ νύχτια σκοτάδια αὐτῶν τῶν πέμπτων, πού κρατοῦν βρεσιὰ μαζὺ καὶ ὑπόκωφα τὰ τρέμολα τῶν μπάσων. Εἶνε μιὰ νύχτα ἠθικοῦ μαρτυρίου... Καὶ εἶνε ἀδύνατο στὸ πρῶτο αὐτὸ κομμάτι νὰ μὴν ἀναμετρήσῃ μέσα στην ψυχὴ τοῦ ὀκροατῆς τὸ βάθος τῆς φρικτῆς ἀντινομίας, τὸ ὕψος τοῦ φρικτοῦ μυστηρίου μετὰ τὸ ὁποῖον ἔρχεται νὰ ἐπικαινωθήσῃ: ὁ Μπετόβεν κουφός! Ἡ μαύρη μουσικὴ νύχτα τὸν περικυκλώνει μέσα στην ἀρχὴ τῆς δημιουργίας τῆς Ἐνάτης Συμφωνίας! Εἶνε ποτὲ δυνατόν νὰ φαντασθῇ κανεὶς τὸν Μιχαηλάγγελο τυφλὸ; Καὶ ὅμως ἡ ἀναλογικὴ σχέσις εἶνε ἐντελῶς ἡ ἴδια. Ὅση θεϊκὴ

δύναμι προϋποθέτει ἡ «Δευτέρα Παρουσία» ζωγραφισμένη ἀπὸ ἕνα Μιχαηλάγγελο τυφλὸ, ἄλλη τόση καὶ ἡ «Ἐνάτη Συμφωνία» γραμμένη ἀπὸ ἕνα Μπετόβεν στερημένον τῆς ἀκοῆς του. Βγαίνομε ἀπὸ κάθε γήϊνη ἀτμοσφαῖρα, γιὰ νὰ ζήσωμε ἐφεξῆς τὴν ψυχογραφία τοῦ ἥρωος, πού θὰ μας ἐξιστορήσῃ αὐτὴ ἡ συμφωνικὴ του δημιουργία. Ἡ νύχτα τῆς ὑπέροχης μουσικῆς ἀγωνίας πυκνώνει ἀκόμη τὰ σκοτάδια τῆς μετὰ τῆς περὰδοξες συγχορδίας, τῆς ἀπότομης μεταπτώσεως, τὸ θλιβερὸ δίχτυ τῶν σχεδίων πού πλέκουν ἀδιάκοπα ἡ μυστηριώδεις φωνές τῆς ὀρχήστρας. Καὶ τὸ ὑπέροχο μελωδικὸ παράπονο, πού τονίζουσι τὰ φευγαλέα θέματα σὲ μιὰν ἀμπίβολη τονικὴ κυριαρχία, μας ἀνοίγει στὸ ἐγχορδο κουαρτέτο μετὰ τὰ κόρνα καὶ τὰ ξύλινα πνευστά, τὸ μουσικὸ στυλ μιᾶς νέας Μπετοβενικῆς ἀποκαλύψεως. Ὡστόσο, στὰ σκοτεινὰ βῆθη τοῦ Δαντικοῦ αὐτοῦ τοπίου, πού τρέμει νὰ περάσῃ ἡ πτοημένη ψυχὴ τοῦ ἀκροατοῦ, πρᾶισθάνεται πάντα τὰ θλιβερὰ κοπάδια τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἀγνώστων στρατιωτῶν τῆς ζωῆς, κοπάδια ἀμέτρητα θνητῶν, νὰ βυθίζουσι μέσα στὰ σκοτάδια χωρὶς νὰ βλέπουν τὴ δέξοδο... Κι' ἀκούει ἀγωνιώδεις ἐπικλήσεις, πότε πνιγμένες, πότε βοερές. Καὶ ὁ ἐπίλογος τοῦ συμφωνικοῦ αὐτοῦ Προλόγου ἔρχεται σαν μιὰ ὑπέροχη καταστροφή Αἰσχύλειας τραγωδίας, μετὰ τῆς μεγαλόπνευστες φράσεις τῶν πνευστῶν ὀργάνων, πού ἀντηχοῦν σαν ἀνέκκλητη καταδίκη ἐπάνω στο χρωματικὸ τρικυμισμένον φόντο ὄλων τῶν ἐγχορδῶν τῆς ὀρχήστρας.

Στὸ δεύτερο μέρος, ἀλλάζει ἀποτόμως ἡ σκηνογραφία. Εἶνε ἕνα σκέρτσσο ἀχιτιδόχαρο καὶ ὀρμητικὸ, μὰ κι' ἐδῶ ἡ περίτεχνη Μπετοβενικὴ ἐγκράτεια καὶ οἱ γνωστοὶ στὰ ἄλλα Σκέρτσσα τοῦ τρίχρονου ρυθμοὶ βγαίνουν κάθε στιγμὴ ἀπ' τὰ διαγραμμένα ὡς τότε δριὰ τους. Ἡ τραγικὴ εὐθυμία τοῦ Τιτάνος ἔχει κατὰ τὸ ἀπειλητικὸ: προαναγγέλλει ἕναν κεραυνὸ ἔτοιμο νὰ ξεσπάσῃ. Κι' ἔξαφνα ἔρχεται ἡ περίφημη εἰσοδος τῶν τυμπάνων, σαν ἀπρόοπτο ἐξάγγελμα πού συγκλονίζει τὰ πλήθη. Εἶνε τὸ πρῶτο κεραυνῶμα τοῦ συμφωνικοῦ ἀριστοουργήματος. Καὶ ἔρχονται μαζὺ του δλες ἡ φωνές τῆς Φύσεως, ἡ γνώριμες τῆς ψυχῆς τοῦ Μπετόβεν, νὰ σκορπίσουν τὰ

θέλγητρά τους με της μαγεμένες φράσεις του όμπος και τὰ δλόδροσα τραγούδια τών άλλων, που συμπλέκονται μέσα σε μιὰ διάχυτη φεγγαβολή με τήν έντονη ρυθμική και μουσική δράσι της όρχήστρας, ως τή στιγμή που τὸ άχτιδόχαρο έπεισόδιο θά κλείση, γιά ν' άνοιξουν νέοι άποκαλυπτικοί όρίζοντες με τὸ Adagio cantabile.

Άρχίζει με μιὰ φράσι υπερούσιας ευγενικότητος, θερμή σαν επίκλησις και σαν προσευχή σε άνείπωτο άκόμη σκοπό... Κι' άμέσως σχεδόν άκολουθεί, χωρίς καμμιὰ συμδακτικήν ένότητα, μιὰ δεύτερη φράσις με τὸ γαλήνιο μεγαλειό μιὰς έγκαρτερήσεως γεμάτης έξαγνισμένο πόνο. Δυὸ άνισόχρονοι στροφές έρχόνται νά τραγουθήσουν ένα μουσικό ποίημα θείο, συμπνευτικό, που είνε άδύνατο νά μεταφρασθῆ σε άνθρώπινη γλώσσα. Τὸ ποίημα της άγάπης, που τὸ άναπτέρωνε: ή νοσταλγικώτερη πνοή τών μουσικών αιώνων, βρίσκει έδω μιάν υπέροχα θλιμμένη μετουσίωσι με της πρωτόφαντες αὐτές Μπετοβενικές φόρμες, της ισόειμης και ισοδύναμης μέσα στην άνισότητα τών ρυθμών τους, στην υπέρτατη έκφρασι της κεντρικής κυρίαρχης ιδέας. Αίθέριας παρλλαχές άνθίζουσι κάθε τόσο στο πέραςμα της θείας μελωδίας, που διαγράφει της φωτερές, άγνότατες κι' άπκλόγρημες καμπύλες της σ' έναν όλογάλανο ούρανό.

Και τώρα φθάνομε στην κοσμογονική συντέλεια της δημιουργίας αὐτης του Μπετόβεν, στο Allegro finale, σ' αὐτὸ που κορυφώνεται: ή βασική ιδέα της συνολικής συλλήψεως του έργου. Άλλά τὸ Φινάλε αὐτὸ που προετοιμάζει τήν είσοδο τών άνθρώπινων φωνών μέσα στην όρχήστρα, δέν είνε όλο έμπνευσμένο από τήν «Ώδή της Χαράς». Επικαλείται ὁ Μπετόβεν τὸ θριαμβικό αὐτὸ τρόπαιο, τὸ χυμένο στον φλογερὸν όρείχαλκο του ποιητικού λόγου του Σίλλερ, τή στιγμή που θά φθάση στο άπόγειο σημείο της πνευματικότητας στη μουσική του έμπνευσι, όταν, γιά τήν ολοκληρωτική της έκδήλωσι, δέν του είνε πλέον άρκετή ή ένόργανη όρχήστρα. Έτσι ή Ώδή του Σίλλερ φαίνεται: εκείνη έμπνευσμένη από τή Συμφωνία του Μπετόβεν. Και μέσα στη μεγαλειώδη διαγραφή τών Άριστοτελικών ένότητων που πραγματο-

ποιεί τὸ Μπετοβενικό αὐτὸ δημιούργημα, — τήν ώρα που φαίνεται ότι καταλύει κάθε νόμο και καταρρίπτει κάθε φραγμό, — οί άνθρώπινοι χοροί μπαίνουν μέσα στην κοσμογονική θύελλα του συμφωνικού συνόλου της όρχήστρας, όχι μόνο σαν ένα ούράνιο τόξο μιὰς υπερκόσμιας μουσικής έπαγγελίας, αλλά και σαν ένα λογικό και άπαραίτητο συμπλήρωμα της συνολικής δημιουργίας του έργου. Γι' αὐτὸ ή στιγμή αὐτή μας κεραυνώνει με τὸ μεγαλειό ένός φυσικοῦ φαινομένου, που συμβολίζει τή μεγάλη συνθετική συνείδησι του κόσμου μέσα στους υπέροχους δημιουργικούς σπασμούς ένός Άνθρώπου—Δημιουργοῦ.

Η στιγμή που μπαίνει μέσα στην όρχήστρα ὁ Κορυφαίος του Χοροῦ με τήν έξαγγελτική φράσι:

«*Ω φίλοι! αφήστε αὐτοὺς τοὺς τόνους! Ἄς άρχίσωμε άλλα, πλέον χαρούμενα τραγούδια!*» είνε ή μεγάλη συγκλονιστική στιγμή που φέρνει τήν ίερή φρικίασι, είνε ή άστραπή που προαναγγέλλει τὸ κερχόνωμ της Άποκαλύψεως της Χαράς στον κόσμο! Ὁ Μπετόβεν τήν κρατεί επί τέλους μέσα στα χέρια του αὐτήν τήν δοξασμένη στιγμή που νίκησε τή Μοίρα! Και μέσα από τήν τραγική του νύχτα, έκαμε ν' άναλάμψη στον κόσμο τὸ θείο φεγγαβόλημα της χαράς. Σε λίγο ή άπέραντες πανθειστικές κραυγές θ' άνάψουν φλόγες ως τὰ ούράνια... Και μαζί, οί χριστιανικώτεροι μουσικοί κόσμοι θ' άνυψώσουν τοὺς θόλους των ως τον ούρανό! Στροφές και άντιστροφές της Μουσικής Ώδης τών πανθειστικών καιρών και τών αιώνων της Χριστιανοσύνης, που άδελφώνονται με τοὺς ρυθμούς του Άπειρου, που συναντώνται μέσα στην παγκόσμια έπιφάνη της Χαράς. Δέν είνε χορφδία από μύριες άνθρώπινες φωνές, που πετοῦν με τὰ δυνατά τους φτερουγίσματα επάνω από τήν όρχήστρα και νικούν με τή Διονυσιακή όρμή τους όλη τήν ένόργανη όρχήστρα. Δέν είνε Ώδή ούτε θρησκευτική, ούτε φυσιολογική. Είνε μιὰ όλόκληρη Κοσμογονία.

Στην Ώδή του Σίλλερ μας παρουσιάζει τήν ιδέα της Χαράς τρισυπόστατη: ένώνει στο ίδιο άκτινωτό τή Χαρά της Φύσεως, τήν Ώδέα του Θεοῦ και τήν Ώδέα της Έλευθερίας. Δέν μπορούσαν βέβαια νά

βροῦν τὰ νοήματα τῆς ᾠδῆς αὐτῆς πειὸ μεγαλειώδη ἀνταπόκρισι ἀπ' αὐτὴν ποῦ ἤρυν στὴ μουσικὴ τοῦ Μπετόβεν. Θὰ δοκιμάσω νὰ δώσω ἐδῶ μιὰν ἔννοια αὐτῆς τῆς ᾠδῆς ὁλόκληρης, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ὁ Μπετόβεν μελοποίησε μόνο ἕξ στροφές, ὁφώνοντας ἀπὸ κάθε στροφή κι' ἕνα ὁλόκληρο μουσικὸ οἰκοδόμημα. Ἀλλὰ ἀπὸ μιὰ πρόχειρη πεζὴ μετάφρασι θὰ λείπη φυσικὰ ὅλο τὸ μεγαλεῖο τῶν γερμανικῶν ρυθμῶν τοῦ Σίλλερ, ποῦ κάνουν τοὺς στίχους νὰ χτυποῦν ἠχηρὰ σὰν καμπάνες, δίνοντας αὐτοὶ μόνοι τους, καὶ χωρὶς μουσικῆ, τὴν ἐντύπωσι ἑνὸς παναρθάνιου ὀρχηστρικοῦ συνόλου:

Χαρά! ὠραία θεϊκὴ σπῖθα! Κόρη τῶν Ἡλυσίων! Μπαίνομε μεθυσμένοι ἀπ' τὴ φωτιά σου μέσα στὸ Ἱερό σου, ὦ Οὐράνιὸ Πνεῦμα! Ἡ μαγεῖες σου ἐνώνουν πάλι ὅ,τι χώρισε αὐστηρὰ ἢ ρομφαία τῶν καιρῶν. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι γίνονται ἀδελφοὶ κάτω ἀπὸ τ' ἀπαλὰ φτερά σου. [Οἱ πρίγκηπες ἀδελφώνονται μὲ τοὺς ζητιάνους στὴ σκιά ποῦ ἀπλώνει τὸ γλυκὸ σου φτερούγιμα.]

Ἀγκαλιασθῆτε ὅλες ἡ μυριάδες τῶν ἀνθρώπων! Σ' αὐτὸ τὸ παγκόσμιο ἀγκάλιασμα, σ' αὐτὸ τὸ παγκόσμιο φιλί! Ἀδελφοί! ἀπάνω ἀπὸ τὸ σκῆνωμα τῶν ἀστρῶν, ἕνας καλὸς Πατέρα κατοικεῖ...

Ἐκεῖνος ποῦ εἶχε τὴ μεγάλη τύχη νὰ γίνῃ ὁ φίλος ἑνὸς φίλου του στὸν κόσμῳ, ἐκεῖνος ποῦ εἶχε τὴν τύχη ν' ἀπολαύσῃ μιὰν ἀγαπημένη γλυκεῖα γυναῖκα, ἄς ἐνώσῃ τοὺς ἀλαλαγμοὺς τῆς χαρᾶς του μὲ τοὺς δικούς μας! Ναί! ἐκεῖνος ποῦ μπορεῖ νὰ ὀνομάσῃ μιὰ ψυχὴ δική του ἐπάνω στὴ γῆν αὐτή! Μὰ ἐκεῖνος ποῦ ποτὲ δὲν γνώρισε αὐτὴ τὴν εὐδαιμονία, ἄς φύγῃ τώρα κλαίοντας ἀπὸ τὸν Ἱερό μας σύνδεσμο!

Ὅ,τι κατοικεῖ ἐπάνω στὸν γήινο πλανήτη μας, ἄς πληρώσῃ τὸ φόρο του στὴν Ἀγάπη! Αὐτὴ μᾶς ὀδηγεῖ πρὸς τ' ἄστρα, ἐκεῖ ποῦ ὁ Ἄγνωστος εἶνε θρονιασμένος.

Χαρά πίνουν ὅλα τὰ ὄντα ἐπάνω στὰ στήθη τῆς Φύσεως! ὅλοι οἱ καλοὶ, ὅλοι οἱ κακοὶ, ἀκολουθοῦν τὰ ἴχνη τῆς τὰ ροδοσπαρμένα.

Μᾶς ἔδωσε τὰ φιλιὰ καὶ τὰ σταφύλια! [Μᾶς ἔδωσε τὸν Ἐρωτα καὶ τὸ Κρασί.] Μᾶς ἔδωσε ἕνα φίλο ὡς τὸ θάνατο δοκιμασμένο! Στὸ σκουληκι δίνει τὴν ἡδονή, καὶ τὸ Χερουβείμ στέκεται ἔμπρὸς στὸ Θεό!

Γονατίζετε, ἑκατομμύρια τῶν ἀνθρώπων! ὦ κόσμῳ, προαισθάνεσαι τὸν Δημιουργό σου! Ζήτησέ τον ἐπάνω ἀπὸ τὰ σκηνώματα τῶν ἀστρῶν! Ἐπάνω ἀπ' τ' ἄστρα κατοικεῖ Αὐτός!

Χαρά ὀνομάζεται τὸ δυνατὸ ἐλατήριο μέσα στὴν Αἰώνια Φύσι! Χαρά, χαρὰ γυρίζει τοὺς τροχοὺς τοῦ μεγάλου ρολοιοῦ τοῦ Κόσμου! Ἀπ' τοὺς σπόρους βγάζει τ' ἄνθη, καὶ τοὺς ἡλιους ἀπ' τὸ στερέωμα! Καὶ στὸ Ἄπειρο κυ-

λᾶ σφαῖρες ποῦ δὲν γνωρίζει τοῦ ἀστρονόμου ὁ φακός.

Χαρούμενοι, ὅπως οἱ Ἥλιοι Του πετοῦν ἐπάνω στ' οὐρανοῦ, τὸν ὁλόλαμπρο θόλο, βαδίζετε, Ἀδελφοί, τὸ δρόμο σας, χαρούμενοι σὰν ἕνας Ἥρωσ ποῦ βαδίζει πρὸς τὸ θρίαμβο!

Ἀπ' τὸν φλογερὸ καθρέφτη τῆς Ἀλήθειας, ἡ Χαρά μειδιᾷ στὸν σκεπτικιστὴ... Στῆς Ἀρετῆς τὴν κρημνώδη κορυφή, ὀδηγεῖ τὸ δρόμο τοῦ Μάρτυρος. Στῆς Πίστεως τὸ ἠλιολουσμένο βουνὸ βλέπομε τῆς σημαῖες τῆς νὰ κυματίζουν, καὶ μέσ' ἀπ' τῆς σχισμὲς τῶν τάφων, τὴ βλέπομε ὄρθια μέσα στοὺς χοροὺς τῶν Ἀγγέλων!

Θάρρος μέσα στὰ δεινὰ ποῦ πάσχετε, ὦ ἑκατομμύρια τῶν ἀνθρώπων! Ἐχετε θάρρος γιὰ ἕναν καλλίτερο κόσμῳ! Ἐκεῖ ἐπάνω, ἐπάνω ἀπ' τὸ σκῆνωμα τῶν ἀστρῶν, ἕνας Παντοδύναμος Θεὸς θὰ σᾶς ἀνταμείψῃ!

Γιὰ τοὺς Θεοὺς ἀμοιβὴ δὲν ὑπάρχει! Καλὸ θὰ ἦταν νὰ ἦμαστε μ' Αὐτοὺς ὅμοιοι! Μὰ ἡ Λύπη κι' ἡ Φτώχεια εἶνε ὁ κλῆρος τῶν φτωχῶν ἀνθρώπων... Ἄς ξεχάσωμε καὶ μίσση κι' ἐκδίκησι! Συχώρεσι στοὺς θανάσιμους ἐχθρούς! Οὔτε δάκρυ οὔτε τύφισ ἄς μὴ βαρύνουν τὴν ψυχὴ τους!

Ἄς σχίσωμε τὰ βιβλία τῶν χρεῶν! Ἄς ἐξοφλήσωμε μ' ὅλο τὸν κόσμῳ! Ἀδελφοί! ἐπάνω ἀπ' τὰ σκηνώματα τῶν ἀστρῶν, ἕνας Θεὸς θὰ μᾶς κρίνῃ ὅπως θὰ κρίνωμε κι' ἑμεῖς.

Ἡ Χαρά σπιθοβολᾷ μέσα στὰ ποτήρια! Στὸ αἶμα τὸ χρυσὸ τῆς σταφυλῆς, οἱ Καννίβαλοι πίνουν τὴ γλύκα κι' ὁ Ἀπελπισμένος πίνει τὸ ἥρωικὸ θάρρος τῆς Ζωῆς! Ἀδελφοί, σηκωθῆτε! Κι' ἄς φθάσῃ ὡς τὸν οὐρανὸ ὁ ἀφρός τοῦ κρασιοῦ μας! Ἄς πιῶμε αὐτὸ τὸ ποτήρι στὸ πνεῦμα τῆς Χαρᾶς!

Ἄς πιῶμε γιὰ Κεῖνον ποῦ ἕμνοδν ἡ δίνες τῶν ἀστρῶν, γιὰ Κεῖνον ποῦ δοξάζουν οἱ γάμοι τῶν Σεραφεῖμ! Ἄς πιῶμε γιὰ τὸ Ἄγαθὸ Πνεῦμα ἐκεῖ ἐπάνω, ἐπάνω ἀπ' τὸ σκῆνωμα τῶν ἀστρῶν!

Θάρρος καὶ δύναμις στῆς σκληρῆς δοκιμασίης! Βοήθεια στὴν Ἀθωότητα ποῦ κλαίει! Πίστις αἰώνια στοὺς ὄρκους! Ἀλήθεια σὲ ὄλους, σὲ φίλους καὶ σ' ἐχθρούς! Ἀντρεία καὶ περηφάνεια ἔμπρὸς στῶν βασιλέων τοὺς θρόνους!... Ἀδελφοί! καὶ μὲ θυσία τῆς ζωῆς μας ἀκόμη! Μόνο στὴν ἀξία τὸ στέμμα! Καὶ χαλασμός στοῦ ψεύδους τὴ φωληά!

Σπάστε τῆς ἀλυσίδες τῶν Τυράννων! Μεγαλοψυχία στὸν κακοῦργο! Ἐλπίδα στοῦ ἐπιθανάτιου τὴν κλίνη! Καὶ χάρις ἐπάνω στὴ λαιμητόμο! Ἀδελφοί! ἄς σφίξωμε τὸν Ἱερό κύκλο! Ἄς ὀρκισθοῦμε στὸ χρυσὸ κρασί, νὰ μείνωμε πιστοὶ στὸν ὄρκο τῆς Χαρᾶς!

Αὐτὸ εἶνε τὸ περήφανο κοινωνικὸ συμβόλαιο τῆς Ἀγάπης, τῆς Ἐλευθερίας, τῆς Ἀλληλεγγύης, ποῦ ὑπέγραψε μαζὴ μὲ τὸν Ποιητὴ ὁ μεγάλος Μουσικὸς Ἀνθρωπιστῆς ποῦ ὁψώνει τὸ ἀνάστημά Του μέσα στὴ γρανίτη τῶν αἰώνων. Ἐκατὸ χρόνια ἐκλεισθῶν

τα φτερά τους ἀπ' τῆ στιγμῆ τοῦ ἢ γιγάν-
τια φυγῆ Του πέταξε στήν Αἰωνιότητα.
Καί τώρα, ἀπό τοῦς τηλεβόας τῆς ὀρχή-
σερας ποῦ ἀντηχοῦν στόν παγκόσμιον πα-
νηγυρισμό τῆς μνήμης Του, τὰ ἐρτζιανὰ
ραύματα τῶν αἰθέρων πέρνουν στά φτερά
τους τῆς μουσικῆς Του τὰ κύματα καί τὰ
φέρνουν ἀπό χώρα σέ χώρα.

Δόξα στό μεγάλο Ἀνθρωπιστή!

Ἀποκλεισμένος ἐντελῶς ἀπό κάθε ἐγκό-
σμια χαρά, ἀπομονωμένος μέσα στήν αἰώ-
νια σιωπῆ τοῦ Ἰὸν περικόκλωνε, ἀγάπησε
τόσο πολὺ τοῦς πονεμένους ἀδελφούς Του,
τοῦς ἀνθρώπους, ὥστε ἤθελε μέσα Του τῆ
θεϊκή δύναμι νά δημιουργήσῃ μέσ' ἀπό
τῆ φριχτή σιωπῆ τοῦς παγκόσμιους ἀλα-
λαγμούς τῆς χαρᾶς, μέσ' ἀπό τὰ σκοτάδια
τοῦ σπῶς, μέσ' ἀπό τὰ στυγνὰ μαρτύρια τῆς

ζωῆς Του τὰ μεθυστικά ἀγκαλιάσματα
τῆς Ἀγάπης καί τῆς Εὐτυχίας. Καί ὅλα
αὐτὰ τὰ θεῖα δῶρα τὰ χάρισε μέ τῆ μου-
σική Του στούς ἀνθρώπους.

ΣΟΦΙΑ Κ. ΣΠΑΝΟΥΔΗ

Ἡ ΚΟΡΗ

*Ὅσο πουλί ποῦ βγαίνει ἀπό τὸ τσόφλι,
τόσο ἀγνωμη στά πρέπει, τὰ δὲν πρέπει,
κι ἡ παρθένα στοῦ κόσμου τὸ κατόφλι.
Μὲ τὴν ἀγνότη γιὰ σκεπὴ καί σκέπη,
γέρνει τὰ μάτια τῆς ἀπὸ τ' ἀστέρια
κατὰ τὸν ἀντρα ποῦ κοντά τῆς βλέπει.
Σὰ χταποδιοῦ πλοκάμια, λάγνα χέρια
τὸ περισφίγγουν τότε τὸ κορμί τῆς
καί στήν καρδιά τῆς, δίκοπα μαχαίρια,
τὰ λόγια τῆς ἀγάπης στή μορφῆ τῆς
τῆς πίκρας τὸ χαμόγελο σκορπᾶνε.
Κι ἀντίς αὐγερινός, ἀποσπερίτης
φωτίζει τὰ ποῦ σβήνουνε καί πᾶνε.

ΠΑΜΑΣ

GIOVANNI PASCOLI (*)

Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ

Μήνυσαν πῶς ἡ μάνα μου βαρὺ εἶναι ἀρρωστημένη. — —
Πᾶω νὰ προφτάσω γρήγορα κ' ἡ μάνα μου πεθαίνει.
Πηδῶ καί φεύγω. Τάλογο γοργὰ περνάει καί τρέχει...
Τί κ' ἂν ἀστράφτει ὁ οὐρανός! Τί κ' ἂν βροντάει κ' ἂν βρέχει! —
Φτάνω σὲ σπίτι καί μοῦ λέν' — « Οἱ ἐλπίδες μας χαθήκαν,
ἔχει τὸ στόμα τῆς κλειστό, τὰ μάτια τῆς σβυστήκαν
κ' εἶναι, ἀπ' τοῦ Χάρου τὸ φιλή, γλωμῆ καί παγωμένη ». —
Σιμόνω σὲ κλινάρι τῆς, κ' ἡ μισοπεθαμένη
τὰ μάτια ἀνοίγει καί φωτιὰ ν' ἀνάψουνε προστάζει:
— « Παιδάκι μου, νὰ ζεσταθεῖς! », μοῦ λέει καί μὲ κυττάζει.

Νεάπολη, 1918

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

(*) ... Ἐσωκλείω μιὰ μετάφρασή μου ἀπὸ ἓνα μικρὸ ἀριστοῦργημα τοῦ Ἰταλοῦ ποιητῆ
Γιουάννι Ρασκολί. Τὸ ποίημα τὸ ἔγραψε σὲ λατινικοὺς στίχους, γιὰτὶ ἔγραψε τὰ λατινικά μὲ
τὴν ἴδια ἐντέλεια ποῦ ἔγραψε καί τὰ ἰταλικά. Βραβεύθηκε μάλιστα σ' ἓνα ποιητικὸ διαγωνισμό
ποῦ εἶχε προκηρύξει κάποιο Πανεπιστήμιο, τῆς Κοπενάγη; νομίζω, μεταξὺ τῶν λατινομαθῶν ὅλου
τοῦ κόσμου. Ὁ Ρασκολί ἦλθε πρῶτος. — Μ. Σ.